

derselbe einem sich gegen die Spitze geschwollenen Tropfen. Der untere Teil ist fast flach. Auf der Oberfläche befinden sich mehrere zu der bei dem muscheligen Bruch beobachtbaren Kurven ähnlich biegende Falten, die am unteren, flachen Teil viel dichter erscheinen. Dementsprechend ist das Stück hier fast gran. Im Gegenteil ist die Oberfläche der tropfartigen Spitze glänzend, pechschwarz und mit dem aus den Sammlungen bekannten Stilpnosziderit ganz identisch. Stahlnadel ritzt es nicht.

Rudabányáról dr. Tokody L. leírása nyomán már régtől fogva ismert volt a vaskos barit. Kertai Gy. leírásából a limonitot fennőtt kristályos baritot is megismertük. A kristályok kétfélék és pedig:

1. 5.0—8.0 mm-es fehér táblák (001) (110), valamint
2. 0.5 mm-es villogó, víztiszta, kitünő lapokkal határolt egyedek.

Szerző az utóbbiakat a rudabányai terméshalmazok ugyancsak Kertai Gy. által leírt nemes patinájára telepedve is megtalálta. Ezenkívül a fehérszínű táblás baritkristályokat is megfigyelte a sárgászínű aprókristályos sziderit barit erein. Feltűnő, hogy úgy a limonitra, mint a bariterekre telepedett baritkristályokat apró tökéletesen fejlett, víztiszta kalcit romboederek kísérik.

A limonit sztilpnoszideritnek nevezett salakszerű, szurokfekete változatát Rudabányáról még nem írták le. Szerző markazitba ágyazottan figyelte meg.

Hálás köszönettel tartozom Sass Jenő útmester úrnak, aki gyűjtés közben (1933. aug.) útbaigazításaival támogatott és akinek gyűjteményem legszebb darabjait köszönhetem. Hasonlóképen Wágner telepfelügyelő úrnak is, aki két szép, köztük a barit kristályokat is tartalmazó terméshalmazpéldánnyal ajándékozott meg.

TÁRSULATI ÜGYEK GESELLSCHAFTSANGELEGENHEITEN

Jegyzőkönyvi kivonat a Magyarhoni Földtani Társulat 1938. évi február hó 9-én tartott LXXXVIII. rendes közgyűléséről. Elnök: Vendl Aladár. Jelen van: 45 tag, 39 vendég. A közgyűlést elnök alábbi megnyitóval vezette be:

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Tisztelettel üdvözlöm a Magyarhoni Földtani Társulat működését mindig nagy érdeklődéssel kísérő miniszterek, intézmények és társulatok képviselőjét: a m. kir. pénzügyminiszter úr képviselőjében megjelent *Bóhm Ferenc* miniszteri osztályfőnök urat, a m. kir. iparügyi miniszter úr nevében jelenlevő *telegdi Roth Károly dr.* állami

szénbányászati igazgató, miniszteri tanácsost, egyetemi tanár urat, a m. kir. földművelésügyi minisztérium képviselőjét, *Kund Ede Zoltán dr.*, miniszteri osztálytanácsos urat, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviselőjében itt levő *Ybl Ervin dr.*, miniszteri tanácsos urat, a m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya- Kobó- és Erdőmérnöki Kara nevében megjelent *Vitális István dr.*, egyetemi tanár urat, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület küldöttjeit: *Róth Flóris* bányai főtanácsos urat és *Káposztás Pál dr.* urat, a Magyar Mérnök- és Építész Egylet nevében megjelent *Pap Ferenc* urat, a Székesfővárosi vízművek vezérigazgatóját, a Kir. Magyar Természettudományi Társulat képviselőjében jelenlevő *Gombocz Endre dr.*, egyetemi c. rk. tanár, főtktár urat, a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége képviselőjét, *Farkass Kálmán* ny. h. államtitkár urat, a Magyar Barlangkutató Társulat nevében megjelent *Kadió Ottokár dr.*, egyetemi c. ny. rk. tanár urat, a Budapesti Földrengési Observatoriumot képviselő *Simon Béla dr.*, megbízott igazgató urat, a Budapest Székesfőváros Iskolánkívüli Népművelési Bizottság nevében megjelent *Pályi Sándor* tanár urat.

Melegen és mély tisztelettel köszöntöm a megjelent hölgyeket és urakat.

A jegyzőkönyv hitelesítésére felkérem Lóczy Lajos dr., Vitális István dr. és Zsivny Viktor dr. urakat.

Gondolatunk legelőször az elmúlt évben örökre eltávozottakhoz szálljon.

Heim Albert tiszteleti tagunk, Reichert Róbert választmányunk tagja és Maros Imre, a Földtani Közlöny idegen nyelvű részének évtizedeken át szerkesztője s éveken át másodtitkárunk örökre eltávozott körünkéből. Róluk mindjárt külön megemlékezések fognak elhangzani.

Május 31-én halt meg Litschauer Lajos ny. min. tanácsos, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület 32 éven át volt titkára, a Bányászati és Kohászati Lapok főszerkesztője (szül. Nagyágon, 1858 április 13-án). Vértel bányász volt s ezért mindig a legnagyobb érdeklődéssel figyelte a földtan fejlődését. Társulatunknak 1886 óta volt hű tagja. Mikor a Bányászati és Kohászati Lapok főszerkesztője volt, mindig arra törekedett, hogy folyóiratában földtani értekezések is minél gyakrabban megjelenjenek.

Július 8-án hunyt el Bella Lajos (szül. 1850 december 29-én Pozsonyban), nyugalmazott középiskolai igazgató, a magyar középiskolai tanárság neveztese, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Tehetséggel megáldott, keménykötésű, igazi magyar úr volt. Középiskolai tanári működésén kívül a régészetnek és Sopron városának élt. Régészeti munkássága külföldön is jól ismert. Annak idején (1887) nagy eredményt ért el a Sopron mellett levő Várhely (Burgstall) területén végzett ásataival. Itt őskori telepet tárt fel s ez Közép-

Európában eddig a legnagyobb hallstatt-kori erődtítmény (Kr. e. 8–4. század). A Várishergyen s a Lajtahegységben végzett ásatásai is nagy sikerrel jártak.

Sopron város társadalmi életében is sokat jelentett működése. Egyenlő könnyűséggel forgatta a tollat magyar és német nyelven. Kitűnő szónok volt. Megalapította a Soproni Régészeti Társulatot s működése a soproni városi múzeum fejlesztésében is maradandó emlékű. A magyar nyelv és szellem terjesztésében fáradhatatlanul munkálkodott Sopronban. Társulatunknak 1912 óta volt hűséges tagja. A földtanmal ugyan közvetlenül nem foglalkozott, de tudományunk eredményeit mindig szemmel tartotta. Az ő közbejárására került a borbolyai híres ősbálna-maradvány (*Mesocetus hungaricus* Kadić) a M. Kir. Földtani Intézet múzeumba. Társulatunk Barlangkutató Szakosztályának elnöke volt 1917-től 1926-ig.

Nevét és tudós kutató szellemét a „civitas fidelissima“, a Burgstall és a Váris örökké hirdetni fogja.

Altai Nándor nyugalmazott bányagazgató augusztus 15-án 67 éves korában fejezte be földi pályafutását. 1932 óta volt lelkes tagunk.

November 4-én 79 éves korában távozott örökre körünkből Bircs János, a ruszkicai márványbánya tulajdonosa. 1886-ban választotta meg társulatunk rendes taggá s azóta mindvégig nagy érdeklődéssel kísérte a társulat fejlődését.

December 25-én halt meg 63 éves korában Vasváry Béla gyógyszerész 1922 óta hűséges tagunk.

Emléküket a Társulat mindig kegyelettel fogja őrizni.

A mult évben telt el húsz esztendő a Hidrológiai Szakosztály megalakulása óta. Gróf Marenzi Károly es. és kir. gyalogsági tábornok már 1916-ban hidrológiai társulat alakítását javasolta. A háború miatt azonban önálló társulat alapítása nagy nehézségekkel járt volna. Azért javaslatát úgy módosította, hogy a társulat helyett a Magyarhoni Földtani Társulatban Hidrológiai Szakosztály alakuljon. Az 1917 január 21-én tartott választmányi ülés elhatározta, hogy a szakosztály megalakítását javasolja a közgyűlésnek. A február 7-én tartott közgyűlés egyhangúlag kimondotta a Hidrológiai Szakosztály megalakítását.

A Szakosztály ügyrendjét az 1917 június 6-án tartott rendkívüli közgyűlés egyhangúlag elfogadta. Tíz nappal később a Szakosztály megtartotta választó ülését.

A húszesztendős évfordulót s a szakosztály jelentőséget Weszelszky Gyula dr. szakosztályi elnök úr a mult hó 26-án tartott évzáró ülésen ünnepélyesen méltatta. Magam itt csak azt hangsúlyozom, hogy Társulatunk valóban büszke a Hidrológiai Szakosztályra eredményes, a tudomány és a gyakorlat szakembereit egyesítő kitűnő munkásságáért.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Háromnegyed évszázada, hogy Arany János a következő sorokat írta: „Soha nagyobb szükségét nem érezte irodalmunk, mint most, hogy a magyar nyelvet éktelenítő s megrontó germanizmusok s mindenféle izmusok ellen valamely erős hang szünet nélkül kiáltsa a „Cart-haginem delendam“-ot.”

Bizonyos, hogy még sokkal erősebb hangon írt volna a költő, ha a mai magyar földtani irodalmat olvashatta volna. A magyar földtani-ásványtani munkák nyelve semmivel sem jobb, mint a többi magyar természettudományi irodalmi termékeké.

A Magyar Tudományos Akadémia küzdelmet indított meg nyelvünk helyes használatáért és tisztaságáért. Ez a küzdelem azonban csak akkor fog igazán jó eredményt elérni, ha mindannyian teljes erővel támogatjuk ezt a nemzeti ügyet. Ma már csaknem minden téren megindult ez a küzdelem. Úgy érzem, hogy a Magyarhoni Földtani Társulatnak is nagyobb erővel kell törekednie arra, hogy az ásványtani-földtani irodalmunk nyelve minél magyarabb legyen. Ezért foglalkozom most röviden a közleményeinkben elburjánzó magyartalanságok és más hibák néhány kirívóbbjával.

Hibáinkat lényegében két csoportban tekinthetjük át. Az egyik csoport a kifejezésbeli idegenszerűségek s a magyar nyelv szokásával, hagyományával össze nem férő egyéb kifejezésbeli helytelenségeket foglalja össze. A másik csoportba osztom az idegen szavak felesleges használatát.

A kifejezésbeli idegenszerűségek ártanak nyelvünknek legtöbbit, mert magyar észjárásunk helyett egészen idegen szellemet, idegen gondolkozásmódot kényszerítenek ránk. Ezek között a legtöbb német eredetű. Ásványtani és földtani munkásságunkra különösen erősen hat a német irodalom, mert ezeknek a tudományoknak az eredményeit túlnyomó részben a német munkákból ismerjük meg. Általában a mai magyar nyelvünkben a német hatás a legerősebb. Szinyei József öt évvel ezelőtt a következőket írta: „Hogy a mi édes magyar nyelvünk mennyire át meg át van itatva németséggel, annak van egy jó próbája. Ha németül írunk és egyszerre csak megáll a tollunk, mert valamely kifejezés hirtelenében nem jut eszünkbe, csak arra kell gondolnunk, hogy ezt magyarul is mondjuk és ime tollunk mindjárt tovább halad a papíron.”

Lássunk néhány példát.

Elterjedt németség a két és több tagú alany állítmányának többszámú tétele, például: A hegység szerkezetét X és Y tanulmányozták. Helyesen: tanulmányozta.

A „hegy“ és a „halom“ szóval alkotott helységnevek előtt nincs névelő, a hegyek neve előtt azonban van, pl.: a Gellérthegyen lakom, felmegyek a Ferenchalomra, de: Feketehegyen lakom, Sashalmon lakom.

Németes a határozatlan névelő használata a következő kifejezésekben: a földtani vizsgálatok vezetője egy kitűnő szakember, egy tu-

dósnak szerénynek kell lennie (helyesen: a tudósnak), ezt a kérdést csak egy részletes földtani tanulmány oldhatja meg, stb.

Tárgyas igék mellett az „azt” használatával ne utánozzuk a német „es”-t. A magyarban a tárgyas ragozás maga kifejezi a harmadik személyű névmást, mint tárgyat. Fölösleges az „azt” ezekben a kifejezésekben: „mint azt már Hautken megállapította”, „miut azt fentebb láttuk”, stb.

Nyelvünk erősen romlik szóvonzat tekintetében a -nál, -nél rag németes (bei) elterjedése miatt más ragok (leginkább a -ban, -ben, -on, -en, -ön) helyett. Igazi helyhatározó jelentésben és hasonlításakor helyes a -nál, -nél, pl. Istvánéknál voltam, a Kékes magasabb a Csóványosnál. Nem helyes azonban: az előkerült fajoknál látjuk, (helyes: fajokon); a megfigyelések feldolgozásánál X. Y. segített, (feldolgozásában); a földpátoknál észleltük (földpátokon). Ne mondjuk: keresztezett nicoloknál (hei) vagy keresztezett nicolok mellett, hanem keresztezett nicolok között.

A vonatkozó névmások (aki, amely, amikor, ahol) a latin qui, quae, quod mintájára legtöbbször egészen hibásan nagyon erősen gyökeret vertek mondatszerkezetünkben, például: A folyó, amely itt igen mélyen bevágódott, két részre osztja a hegységet. Helyesen: A folyó itt igen mélyen bevágódott s két részre osztja a hegységet. A nyugati forrás vize volt az, amelyből az édesvízi mészkö lerakódott. Helyesen: Az édesvízi mészkö a nyugati forrás vizéből rakódott le. Észlelte a réteg dőlését, amit megmért. Helyesen: Észlelte s megmérte a réteg dőlését. Itt a vonatkozó névmás tulajdonképpen a tárgyas igeragozást, nyelvünk egyik legjellemzőbb sajátosságát kerüli el.

Gyakran használjuk a „képez”, „alkot” igét a német „bildet” mintájára ott, hol a „van” igének egyszám harmadik személyű alakját nem kell kitenni például: Mindegyik rög külön olajtartót képez, helyesen: mindegyik rög külön olajtartó; a szahály alól kivételt képez, helyesen: a szabály alól kivétel. Ez a törésvonal alkotja a hegység nyugati határát, helyesen: ez a törésvonal a hegység nyugati határa. A burdigalien Budapest környékén jól meghatározható szintet alkot, helyesen: a burdigalien Budapest környékén jól meghatározható szint. A vizsgálat tárgyát képezi, helyesen: a vizsgálat tárgya.

Elég sűrűn találkozunk a „szenved” teljesen németes használatával. A rétegesoport gyűrődést szenvedett, helyesen: a rétegesoport gyűrődött. Nem szenved kétséget; nem kétséges, kétségtelen; a fénysugar törést szenved, helyesen: megtárik.

A „létezni” még mindig erősen kísért. Valahol a következőt olvastam: „Már akkor létezett a folyó déli irányú kanyara”; helyesen: már akkor megvolt — — — kanyarlata.

Sokszor használatos a „feküdni” ige a „liegen” hatására, például: a síkság a folyó mellett fekszik (helyesen: terül el.); a kutatás érdekében fekszik (a kutatás érdeke); célomon kívül fekszik (nem célomon).

Ne mondjuk, hogy „erre a megfigyelésre igen nagy súlyt fektettem”, sem azt, hogy „súlyt helyeztem” (Gewicht legen). Helyesen azt mondjuk: Ezt a megfigyelést igen fontosnak tartottam.

Felfogásunkat ne támasszuk alá (unterstützen), hanem támogassuk. Ne kutassunk vasércet után, hanem vasércet nyomát kutassuk!

Gyakori kifejezésünk a „szerepet játszik“ is. Pl. „A gyűrődés nagy szerepet játszott a hegység kialakulásánál“; helyesen: A gyűrődés nagy szerepű volt, vagy a gyűrődésnek nagy szerep jutott a hegység kialakulásában.

Más idegenszerűségek: Pontos adatok nem állnak rendelkezésre (zur Verfügung stehen), helyesen: pontos adatok nincsenek. A szelvények elvégzése több napot vett igénybe, helyesen: több napig tartott. Ezen kőzetek nagy elterjedést mutatnak, helyesen: ezek a kőzetek nagyra elterjedtek. Ezen réteg az egész rétegesoport középső részét képviseli, helyesen: Ez a réteg az egész rétegesoport középső része. Egészen hasonló képet ad a másik táblázat, helyesen: egészen hasonló a másik táblázat. Ezen hegység nagy érdekességet kölcsönöz a vidéknek, helyesen: ez a hegység a vidék nagy érdekessége. Ezen megfigyelések biptokában megállapítottuk, helyesen: ezekből a megfigyelésekből megállapítottuk. Száz méterre öt telér esik, helyesen: öt telér jut. Ez a terület más elbírálás alá esik, helyesen: ezt a területet máskép kell elbírálnunk. A hegység úgy földtani, mint kőzettani szempontból igen érdekes, helyesen: — — — mind földtani, mind kőzettani szempontból.. A hegy uralja a vidéket, helyesen: . . . uralkodik a vidéken.

A „belül“ helyre vonatkozik, pl. a városon belül, a kerítésen belül. Helyesen tehát nem így mondjuk: A kísérleteket két héten belül befejeztem, hanem így: . . . két hét alatt befejeztem.

A „szinte“ és „szintén“ szavakat ne eseréljük fel. Szinte = esaknem, majdnem; szintén = is.

Elég gyakran olvassuk a következő kifejezéseket is: A kísérletek folytatása már nem áll módomban, helyesen: . . . már nincs módomban. Ilyen feltételek mellett nem voltam képes megállapítani, helyesen: ilyen feltételekkel nem tudtam megállapítani. Abban a helyzetben vagyok = módomban van. Dacára annak, hogy = ámbár, jóllehet, noha. Amennyiben lehetséges = ha lehet. Amennyiben megtehetem = ha megtehetem. Vegyünk egy példát = mondjunk egy példát. Tudomással bír = tudomása van; nem bír tudomással = nincs tudomása. Hatást gyakorol rá = hát rá. Fejlődést mutat = fejlődik. Megfigyelés tárgyává tettem = megfigyeltem. Jelenleg = most. Ellettőleg, illetve - és, vagyis, azaz. Miszerint = hogy. Miért is = ezért is. Ebből kifolyólag = emiatt. Amennyiben a réteg dőlése megfigyelhető = ha a réteg dőlése megfigyelhető. Ezáltal = ezért, ezzel, ettől, ennek következtében. Leszögezem = hangsúlyozom, megállapítom. A kőzet víztartalma „magas“ (hoch) helyett mondjuk úgy, hogy a kőzet víztartalma nagy.

Megtart szavunkat ne mellőzzük a betart kedvéért (einhalten). Megtartom az irányt, megtartom ígéretemet, szavamat és nem betartom. A be- igekötő általában kezd nagyon terjeszkedni: bemérte (einemessen) a távolságot = megmérte; beigér = megígér; beszűntet = megszüntet.

Nem leészleljük a mágnestű helyzetét, hanem észleljük, esetleg

leolvassuk. Ne fektessük le az elvet, hanem rögzítsük. Nem leegyszerűsített szelvényt rajzolunk, hanem egyszerűsített szelvényt. Kísérleteinket nem lezárjuk (abschliessen), hanem befejezzük. Az eredményeket a könyvben nem hozzuk (bringen), nem leközljük, hanem közzöljük.

Gyakori kifejezések a földtani és a kőzettani irodalomban a következők: elmeszesedett (verkalkt), elszenesedett, ellimonitosodott, elkovásodott; helyesen azt kell mondanunk: megmeszesedett, megszenesedett, meglimonitosodott, megkovásodott. Ha a folyamat még tart, akkor: szenesedik, meszesedik, limonitosodik, kovásodik. Szenesedésbe megy át = szenesedik. Fedü = fedő; fekü = fekvő; pl. fedő rétegek, a rétegesoport fekvője mészkő, fedője homok.

Folytathatnám még tovább is. E helyett azonban kérelemmel fordulok mindegyik tagtársamhoz: Javítsuk a nem magyaros kifejezéseket, szokjunk le az idegen kaptafára szabott mondatszerkezetről, szókapcsolatokról. Ne felejtjük el, hogy Gárdonyi szerint lehet magyar szavakkal is magyartalanul beszélni úgy, hogy „a szavak magyarok a mondatok németek.”

Nyelvünk tisztasága ellen sokat vétünk az idegen szók felesleges használatával. Evvel ugyan kevesebbet ártunk, mint az említett hibákkal, mégis lehetőleg mellőznünk kell az idegen szavakat.

Minden fejlődő nép sokat tanul szomszédaitól, a megtanult ismeretekkel szavakat is vesz át. A nyelv igyekszik az átvett szót saját jellemének megfelelően használni. Az idegen szavak egy része csak nehezen helyettesíthető megfelelő magyar szóval. Törekednünk kell azonban lehetőleg azokat is lassanként magyar kifejezéssel pótolni.

Soha sem szabad azonban idegen szavakat használnunk, ha megfelelő, jó magyar szóval is ki tudjuk fejezni magunkat. Kosztolányi Dezső szerint mintegy 6000 ilyen felesleges szót használ az irodalmi nyelvünk, meglevő jó magyar szavak helyett! Ha miues megfelelő magyar szavunk, alkossunk alkalmas magyar kifejezést.

Tudományos műszavaink nagy része ma még idegen. Társulatunk azonban törekszik ezek magyarítására is. Ebből a célból választmányunk már régebben bizottságot alakított, noha jól tudjuk, hogy ma még nem szoríthatunk ki minden idegen műszót.

Az idegen szavak gépies fordítása gyakran routja nyelvünket. Ezért a műszavak magyarítása sokszor nehéz feladat s gyakran egészen új szót kell alkotnunk. Az új szó esetleg kezdetben nagyon szokatlan s talán nem is fejezi ki tökéletesen az idegen szó képzettartalmát. Ha azonban az új magyar műszót sokféle képzetkapcsolatban sokszor használjuk, lassanként tökéletesen ugyanolyan jelentést nyer, mint az eredeti idegen műszó. A szavak valódi értelmét a folytonos használat, a megszokás, a hozzájuk fűzött képzetesoport szabja meg. Például: nézzük a „sarok“ szót. A lábnek, a cipőnek, az asztainak, a szobának, az ajtónak, a háznak, az utcának, a Földnek, a mágnesűtűnek van saroka. Mikor azt mondjuk a szófogadatlan gyerekeknek: takarodj a sarokba, egy pillanatig sem gondolunk a cipő sarkára, vagy az asztal sarkára. A hétel a franciában szállót és városi lakást is jelent; a magyarban

csak szállót. Az óra a magyarban jelenti a Stunde-t, az Uhr-t és a nyelvhasználatban nem tévesztjük össze ezeket a fogalmakat. A trafico az olaszban nem csak dohányos boltot, hanem mindenféle boltot jelent. A magyar „trafik” olyan boltot jelöl, hol a dohány, a szivar stb. a legfontosabb áru.

A finnek rendszeresen írtják az idegen szavakat. Az alkotott új szavaik nem mindig teljesen pontosan ugyanazt a képzetet tartalmazzák, mint az idegen szó. Mégis a szándékolt jelentést a használat rögzíti az új szavakban.

Ne riadjunk vissza tehát emiatt az idegen szavak kiszorításától!

Arra nem gondolhatunk, hogy a kövületek, ásványok, kőzetek idegen nevét márel-holnapra megmagyarosítjuk. Ezek a nevek más nyelvekben is eredeti idegen alakjukban maradtak meg; csak néhány közösleges ásványnak és kőzetnek van eddig magyar neve. Az idegen nyelvekben is általában megtaláljuk ezek nevét: kőso ezüst, arany, mészkő, homokkő, homok, kavics stb. de igenis, sok más idegen szak kifejezést kiszoríthatunk már meglevő vagy most képzett magyar szóval. Ilyenek például:

— Abláció = elhordás; abszorpció = elnyelés; fényabszorpció = fényelnyelés; akkumuláció = felhalmozódás; aktuális = időszerű; antiklinális = nyereg; apofizis = nyulvány; bipiramis = kettősgúla; biszektrix = szögfelező; citadella = fellegvár; demdáció = pusztulás; depresszió = süllyedés; diafragma = fényrekesztő; diagenézis = átalakulás; dimenzió = méret pl. két dimenziós rács = kétnémetű rács; diszkontinuum = hézagos szerkezet (kristálytauban); diszkordáns dőlés = nem egyenlő dőlés; diszperzió (a fénytamban) = színszórás; törésmutatók diszperziója = törésmutatók színszórása; tengelyszög színszórása; szögfelezők színszórása; doma = tető; dóm = boltozat; epeirogenetikus = szárazulatképző; ekvivalens = egyenlőértékű; erupció = kitörés; extraordinárius (sugár) = rendhagyó (sugár); facies = kifejlődés (kőzettani értelemben) pl.: az üledékek faciése eltérő = az üledékek kifejlődése eltérő; facies = élettáj (biológiai értelemben); fényintenzitás = fényerősség; flexura = hajlás; fixirozni = rögzíteni, pl. kitűnően fizirozott szint = kitűnően rögzített szint; generáció = nemzedék; heterogén = különmemű; homogén = egynemű; horst = sashére; identikus pontok a térrácsban = azonos pontok a térrácsban; indikáció = nyom, jel; ingresszió = behatolás; intenzív = erős; intenzitás = erősség; interferencia = hullámtalálkozás; intervallum = köz; intruzió = benyomulás; izomorf = egyszabású; koeficiens = velejáró; kompenzálódik = kiegyenlítődik; kompenzáció = kiegyenlítődség; kompenzátor (pl. Babinet féle) = kiegyenlítő; koncentrikus = egyközepű; konkordáns dőlés = megegyező dőlés; kontinens = szárazulat; kritérium = főjel; lakusztris = tavi; lemniszkáta = hurokvonal; marin = tengeri; maximum (görbének) = tetőpont; minimum (görbének) = völgypont; migráció = vándorlás; objektív = tárgyilagoss; objektív = tárgylenese; okulár = szemlenese; oktaéder = nyolelap; optikai tengely = fénytani tengely; optikai anomalia = fénytani rendellenesség; ordinárius (sugár) = rendes sugár; orogene-

tikus = hegyképző; paleontológia = őslénytan; parallel = párhuzamos, egyközű; parallelogramma = egyközű négyszög; parallelepipedon = egyközű hatlap; pedion = egylap; peneplén = tökéletlen síkság; pentagondodekaéder = ötszögtizenkettős; periodus = szakasz; pinakoid = véglap; petrografia = kőzettan; piramis = gula; pleokros = többszínű; plató = fennsík; poláros fény = sarkított fény; lineárisan poláros fény = egyenesben sarkított fény; precíz = szabatos; polimorf = többalakú; precedens = előző eset; prizma = hasáb; pleokroizmus = sokszínűség; porustérfogat = lézagtérfogat; reflexió = visszaverődés; regionálisan előforduló = nagy területen előforduló; regresszió = tengervisszahúzódás; relatív = viszonylagos; shelf = talapat; specifikus = fajlagos; spektrum = színek; stativ = állvány; szekuláris = hosszantartó; szfenoidum = ék; biszfenoidum = kettősék; szinklinális = tekuő; tektonika = szerkezet és szerkezettan; tektonikai eleváció = szerkezeti kiemelkedés; terra rossa = vörös agyag; teresztrikus = sázarzöldi; tetraéder = négylap; típus = mintakép, jelleg; típusos = jellegzetes; transzgresszió = tengerelőrenyomulás; vertikális = függőleges; vulkán = tűzhányó.

Lehet, hogy ezeknek a szóknak némelyikét még jobb kifejezések fogják idővel helyettesíteni.

Az idegen szók magyarításakor ügyelnünk kell arra is, hogy ugyanaz az idegen szó nem mindegyik tudományban azonos jelentésű, például: a szimmetria a mennyiségtanban Stachó Tibor szerint a „tükrösség“ szóval fejezhető ki. Kristálytani szempontból ez a szó a szimmetriának esupán csak egyik fajtát jelöli meg. A kristályok szimmetriájának összefoglaló kifejezésére alkalmasabb a (mérnöki szempontból kifogásolható) részarányosság (szimmetrikus = részarányos) szavunk. Evvel a különböző szimmetriák (tükrözés, forgatás, párhuzamos eltolás stb.) mind összefoglalhatók. (Szimmetria fengely = részarányosságítengely. Pávó Elemér szerint lehetne esetleg az „ismétlődés“-t használni.

Néha az idegen szót helyettesítő magyar szóf nehéz vagy nem lehet úgy átalakítani, mint az idegen szót, például: Geologia = földtan; a geológus szóra azonban eddig megfelelő magyar szót nem használtuuk. Vajjon nem lehetne-e a földtanos, földrajzos, kőzettanos, ásványtanos szavakat a boltos, kalapos, tanácsos, százados stb. mintájára elfogadni?

Ha az idegen szó elkerülhetetlen, gondoljunk arra, hogy a ragok és a képzők a vegyeshangú szavakhoz mélyhangú alakjukban kapcsolódnak. Néhány idegen szóban ingadozás mutatkozhatik akkor, ha az utolsó szótagjuk magashangú. Esetleg összehasonlítással dönthetjük el, hogy a mélyhangú, vagy a magashangú alak kívánatos-e. Például: titanit, títanitot, titanitok; klorit, kloritot, kloritok; riolit, riolitot; diorit, dioritot; biotit, biotitot; fuchsit, fuchsitok; hematit, hematitot; zeolit, zeolitot; augit, augitot; leucit, leucitot; analcim, analcimit; szanidim, szanidimban; aragonit, aragonitot; chabazit, chabazitot; dolerit, doleritot; magnetit, magnetitot; andezit, andezitot.

Sok idegen eredetű szó hibás alakban használatos, pl. komplexum

(réteggkomplexum) komplexus helyett, abnormális, abnormis helyett, katasztrális hold kataszteri hold helyett, stb.

A külföldi tulajdonveveket írjuk magyar szokás szerint úgy, hogy a keresztnév kerüljön a vezetéknev után. Még akkor is, ha a keresztnévnek nincsen megfelelő magyar neve. Helyesen tehát ezt írjuk: Daly Reginald, Lacroix Alfréd, Laitakari Aarne, Stille János, Suess Ede, Heim Albert, stb. Tóth Béla már 40 évvel ezelőtt ezt a felfogást vallotta.

Természetesen ugyanezen az alapon nem kívánhatjuk, hogy magyar nevünk idegen nyelven teljesen változatlanul, magyaros alakjában kerüljön bele az irodalomba. Nevünk ilyen használata teljesen ellenkeznék az idegen nyelv szellemével.

Az idegen városok, országok, földrészek néhányának a neve szokásunknak olyan része, akárcsak a közszók. A Bécs szó legalább hat-száz éves nyelvünkben. Nemesak Wien helyett használták évszázadokon keresztül, hanem magyar helységnevekben is. Déli és keleti szomszédaink nyelvbe is belekerült. Velence, Nápoly, Konstantinápoly, Lipcse, Prága, Ázsia, Sváje, Németország, Olaszország stb. is szerves része nyelvünknek. Az ilyen helyneveket tehát magyar névvel jelöljük. Ne írjuk, hogy a „wieni medence szerkezete“, hanem a „bécsi medence szerkezete“. Régebben a Magyar Földrajzi Társaság Wient, Napolit, stb. kívánt, később ezt a kívánságát sutba dobta.

A franciák Vienne-t, Londres-t, Venise-t, a németek Venedig-et, Mailand-ot, stb. írják. Ha nem akarunk a magyarban Clujt, Bratislavát, Kosicet, akkor írjunk Béceset, Lipcsét, Prágát, stb.; együnk ezután is „bécsi szeletet“ (és nem „wiener“ szeletet) s igyünk hozzá rajnamelléki“ (és nem rheinumelléki“) vörös bort.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

A mi édes anyanyelvünk a legtökéletesebb hangszer. A hozzáértő minden szín- és hangárnyalatot elő tud belőle varrázsolni. Ügyeljünk erre a finomművű, kényes hangszerre, a legnagyobb nemzeti kincsünkre, nehogy élősködő gombák lassanként elsovasszák. Tanuljunk meg minél tökéletesebben minden apró csínját-bínját.

Ezzel a Magyarhoni Földtani Társulat LXXVIII. közgyűlését megnyitom.

Ezután Lóczy Lajos Heim Albert, Horusitzky Ferenc Maros Imre, Papp Ferenc pedig Reichert Róbert élete munkásságát méltatta (l. 1—32. old.), majd ezt követőleg Papp Ferenc elsőtitkár terjesztette elő titkári jelentését:

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Az 1937. év a szegényedés, a veszteségek ideje volt.

Tagjaink létszáma 316, a halál 8-at ragadott el sorainkból, 4 kilépett, tehát 4-el esökkent a taglétszám; ez utóbbiak közül különösen fájjaljuk azok elhatározását, akiknek társadalmi helyzete, érdeklődési köre megengedné, megkívánná, hogy maradjanak. Érthető, hogy az újak csatlakozásának nagy az értéke: Balogh Kálmán, Barna-